

УДК 339.16:004.738.5:616-036.21

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/192-2>**Заяць О.І.**доктор економічних наук,
професор кафедри міжнародних економічних відносин,
Державний вищий навчальний заклад
"Ужгородський національний університет"**Якоб Є.Й.**аспірант кафедри міжнародних економічних відносин,
Державний вищий навчальний заклад
"Ужгородський національний університет"**Zayats Olena, Yakob Evgen**

State University "Uzhhorod National University"

ПАНДЕМІЇ КОВІД-19 ЯК ПЕРІОД РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ

У статті досліджується вплив пандемії КОВІД-19 на розвиток електронної торгівлі. Ідентифіковано, що спалах пандемії КОВІД-19 викликав непередбачені відхилення у глобальних ланцюжках створення вартості та привів до серйозного ураження виробництва та різних підсекторів послуг. Виявлено, що скорочення ВВП було спричинено комбінованим впливом шоків з боку пропозиції та попиту. Зазначено, що криза пов'язана з пандемією КОВІД-19 пришвидшила процес технологічних інновацій та інтеграції, що сприяло стратегічній трансформації світової економіки на основі цифровізації. Визначено, що прискорюючи процес цифровізації, пандемія КОВІД-19 стимулювала торгівлю товарами ІКТ, що перевершувало попередні обсяги перед пандемією. В результаті проведеного дослідження, зроблено висновок про те, що спалах епідемії КОВІД-19 спровокував масштабну реструктуризацію світової торгової системи та прикрив тенденцію до деглобалізації світової торгівлі.

Ключові слова: цифровізація, електронна торгівля, глобальні ланцюжки створення вартості, пропозиція, попит, конкуренція, конкурентоспроможність, міжнародні економічні відносини, глобалізація.

COVID-19 PANDEMIC: A PERIOD OF E-COMMERCE DEVELOPMENT

This article investigates the influence of the COVID-19 pandemic on the evolution of e-commerce. The pandemic underscored global digital disparities, resulting in substantial economic and social ramifications. It accelerated the adoption of digital technologies and complete digitization in industries and sectors where progress had been slower. This resulted in greater advancement, particularly in developed countries with established infrastructure. Simultaneously, the COVID-19 pandemic exposed inadequate digital infrastructure, the absence of online payment systems, and uneven distribution of human expertise, hindering trade in many developing countries, including most least developed countries. The article examines the evolution of e-commerce amid the COVID-19 pandemic. It highlights that the pandemic led to unexpected disruptions in global value chains, causing significant harm to manufacturing and various service subsectors. The reduction in GDP resulted from combined supply and demand shocks. The crisis accelerated technological innovation and integration, driving strategic transformation toward a digitally driven global economy. Research determined that the COVID-19 pandemic accelerated digitalization, boosting trade in ICT goods beyond pre-pandemic levels. The outbreak prompted a significant restructuring of the world trade system and expedited trends towards deglobalization. The pandemic has also highlighted the importance of increased investment in e-commerce tools, as the ability to benefit from the growth of the digital trade has varied widely due to differences in internet access and connectivity, digital skills and advanced postal infrastructure in different regions of the world. Although e-commerce mitigated pandemic COVID-19's adverse effects on international trade, it widened the gap in digital service exports between the most and least developed countries. Post-pandemic, digital trade presents new opportunities for the global economy, especially for developing countries. Bridging the digital divide and fully capitalizing on these opportunities in least-developed countries demands innovative approaches, collaboration, and robust technical and financial partnerships.

Keywords: digitalization, e-commerce, global value chains, supply, demand, competition, competitiveness, international economic relations, globalization.

JEL classification: F01, F1, F10, F13, F17, F18

Постановка проблеми. В реаліях пандемії КОВІД-19 очевидно стала глобальна цифрова диспропорція, що породила вагомні економічні та соціальні наслідки. Спостерігалась велика роль активів знань і послуг у функціонуванні глобальних ланцюгів створення вартості, а також вбудованість інфраструктури інформаційних технологій у сучасну торгівлю товарами, послугами та нематеріальними активами, як от права інтелектуальної власності. Під час пандемії КОВІД-19 прискорилося впровадження цифрових технологій і, зрештою, повна цифровізація численних

видів економічної діяльності в галузях чи секторах, де вона раніше відставала. Це призвело до більших успіхів, особливо в розвинених країнах, де базова інфраструктура вже була на місці. Водночас, Пандемія КОВІД-19 виявила недостатню цифрову інфраструктуру, відсутність систем онлайн-платежів і нерівномірний розподіл людського досвіду, які стримували торгівлю в багатьох країнах, що розвиваються, а також в більшості найменш розвинених країнах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку електронної торгівлі у період пандемії

КОВІД-19 приділено увагу багатьох економістів-міжнародників, зокрема Б. Карішма, С. Рага [1], Х. Фенг, Ю. Ліпінг [2], К. Пінелопі, Т. Голберг [3], Ю. Ісмаїл, Х. Хірані [5], Л. Ніан, Ю. Квіан, Дж. Лі [10], Дж. Клемент [12], К. Хайакава, Х. Мукунокі, С. Урата [13], Н. Кохлер [15]. Водночас, віддаючи належне ґрунтовним дослідженням економістів-міжнародників, зауважимо, що потребує подальших наукових пошуків питання трансформації електронної торгівлі в умовах турбулентності глобального економічного простору.

Мета статті полягає у розгляді розвитку електронної торгівлі в період пандемії КОВІД-19.

Виклад основних результатів дослідження. Спалах пандемії КОВІД-19 починаючи з грудня 2019 року викликав непередбачені відхилення у глобальних ланцюжках створення вартості, приводячи до серйозного ураження виробництва та різних підсекторів послуг, зокрема транспорту й подорожей, туризму, авіації та індустрію гостинності. Скорочення ВВП було спричинено комбінованим впливом шоків з боку пропозиції та попиту. На пропозицію мало безпосередній вплив закриття та призупинення діяльності в різних сферах, що призвело до звільнень та призупинень бізнес-діяльності, що вплинуло на попит через зменшення очікуваних доходів. Локдауни прямо вплинули на багато видів послуг, таких як гостинність та роздрібна торгівля, позначаючись на внутрішніх та зовнішніх постачальниках. З боку попиту втрата роботи та доходів негативно вплинула на споживання товарів і послуг, оскільки люди залишались вдома, уникаючи відвідування кінотеатрів, ресторанів та подорожей [1].

КОВІД-19 спонукав до експоненціального зростання використання ІТ технологій з метою пом'якшення негативного впливу фізичної відстані, що виник у зв'язку зі введенням карантинних заходів та ізоляції. В окремих державах передові цифрові технології використовувалися для моніторингу, контролю та аналізу динаміки пандемії, що сприяло швидкому забезпеченню урядів більш точною інформацією та в подальшому сприяло відновленню економічної активності. Криза пов'язана з пандемією КОВІД-19 пришвидшила процес технологічних інновацій та інтеграції, що сприяло стратегічній трансформації світової економіки на основі цифровізації, а цифрова трансформація виявилась ключовим фактором для пом'якшення економічної рецесії, підтримки добробуту та прискорення процесу економічного відновлення світової економіки [2].

Пандемія КОВІД-19 призвела одночасно до динамічних змін у пропозиції й попиті на міжнародному рівні. Ключові міжнародні постачальники в різні періоди часу стикалися з перешкодами у виробництві та доставці, спричиненими блокуванням і уповільненням логістичних процесів. Одночасно спостерігалось різке зростання попиту на медичні товари та товари тривалого користування, такі як автомобілі та вторинне житло [3].

За оцінками ЮНКТАД [4], глобальні обсяги продажів у сфері електронної комерції у 2020 р. становили 26,7 трлн дол. США, що складало 19% від загального обсягу роздрібних продажів у той же період. Цей різкий приріст порівняно з попередніми показниками був частково спричинений карантинними обмеженнями, пов'язаними з пандемією КОВІД-19. Багато споживачів вирішили змінити свої покупки, переходячи до онлайн-торгівлі та інтернет-магазинів [5].

Прискорюючи процес цифровізації, пандемія КОВІД-19 стимулювала торгівлю товарами ІКТ, що перевершувало попередні обсяги перед пандемією. У 2020 році світовий експорт ІКТ-товарів збільшився на 4%, до понад 2,3 трлн дол. США, водночас імпорту таких товарів виріс на 1,1%, до близько 2,5 трлн дол. США. Це відображає зростаючу важливість цифрових технологій під час карантинних обмежень, введених у багатьох економіках, і виокремлюється в контексті загального зниження економічної активності під час пандемії, яке призвело до приблизно 7,5% скорочення загального обсягу світової торгівлі товарами [6].

Розвиток пандемії в 2020 р. спричинив скорочення глобального експорту послуг на 20% порівняно з 2019 р., водночас, експорт цифрових послуг був більш стійким до кризи і продемонстрував скорочення лише на 1,8% [7]. Це стало можливим завдяки збільшенню використання послуг зв'язку, комп'ютерних послуг і програмного забезпечення у зв'язку з карантинними обмеженнями, які були введені в багатьох країнах. Цей факт призвів до того, що частка цифрових послуг у загальному обсязі експорту послуг становить майже 64% в 2020 р. Незважаючи на те, що ці показники зросли у всіх регіонах, прискорене цифрове перетворення, пов'язане з пандемією, посилює тенденцію поглиблення цифровий розрив між розвиненими економіками та найменш розвиненими країнами світу. Низькі рівні цифровізації та готовності до електронної торгівлі [8] перешкоджали здатності найменш розвинених країн брати участь у цифровій торгівлі в момент, коли вона раптово набула ще більшої важливості [9].

Водночас, на 58 млрд дол. США до 3,17 трлн дол. зменшився обсяг світового експорту широкої категорії цифрових послуг, які можна надавати віддалено через мережі ІКТ технологій, таких як Інтернет. Незважаючи на це, цифрові технології відіграли ключову роль у підтримці глобальної міжнародної торгівлі та економічної активності у 2020 р. Хоча загальний обсяг експорту послуг зменшився на 20% (що є найбільшим спадом з початку обліку в 1990 р.), світовий експорт цифрових послуг скоротився лише на 1,8%. Це свідчить про зростаючу залежність від цифрових послуг для забезпечення неперервності торгівлі послугами, незважаючи на обмеження переміщення, введені через пандемію [9]. Протягом вказаного періоду, хоча частка експорту цифрових послуг зросла в усіх регіонах, вона зазнала найбільш значного зростання у розвиваючихся регіонах, а саме на 14 процентних пунктів. У Африці зростання склало лише 10 процентних пунктів, тоді як у найменш розвинених країнах цей показник становив лише 6 процентних пунктів.

У той час як відносна величина експорту цифрових послуг у загальній структурі експорту зросла в усіх регіонах, зокрема в країнах, що розвиваються даний показник виріс на 14%, в регіоні Африки це збільшення становило лише 10%, а в найменш розвинених країнах – 6% [10]. Тенденція підвищення ролі цифрової торгівлі в період пандемії було продовженням вже існуючого раніше тренду 2005-2019 рр. В цей період глобальний експорт послуг, що доставляються цифровим способом зростав середнім темпом в 12% щороку, в регіоні Азії на 21%, а частка цифрової торгівлі в загальному експорті послуг зросла з 45% в 2005 р. до 52% в 2019 р. [7]. У 2019 році глобальні онлайн-

продажі досягли 26,7 трлн доларів США, що становило 30% світового ВВП [6].

Незважаючи на те, що вартість експорту послуг цифрового забезпечення знизилася у всіх регіонах, крім Азії та Північної Америки, більшість регіонів збільшили експорт компонента ІТ-послуг у 2020 р., зокрема, в Північній Америці піст складав 9,3%, в Західній Азії 8,2%. Натомість, такий експорт у Африці, Латинській Америці та Карибах та у Південно-Східній Азії продемонстрував скорочення з розгортанням пандемії (табл. 1) [6].

З ростом експорту послуг ІКТ технологій і стабільним обсягом експорту цифрових послуг у 2020 р. їх частка в значно скороченому загальному обсязі експорту послуг суттєво зросла у всіх регіонах світу. У всьому світі цифрові послуги збільшили свою частку в експорті послуг з менше ніж 52% у 2019 р. до майже 64% у 2020 р., тоді як послуги ІКТ технологій зросли з 10% до майже 14%, що є помітним прискоренням довгострокової тенденції. Однак у цьому загальному контексті ситуація в регіонах склалася по-різному. Подекуди частка експорту цифрових послуг зросла в усіх регіонах, але якщо загалом середній показник зростання в регіонах, що розвиваються становив 14%, в Африці вона зросла лише на 10%, а в НРК – на 6%. Частка експорту послуг ІКТ технологій зросла помітно менше в країнах НРК порівняно з іншими регіонами – лише на 0,74% порівняно з середньосвітовим показником в 3,3% [9].

У 2020 р. США виявилися найбільшим імпортером цифрових послуг, витративши 317,6 млрд дол. США. Тим не менш, Китай та Сінгапур також зайняли важливі позиції у цьому списку, з імпортом на рівні 140 та 107 млрд дол. США, відповідно. З урахуванням частки у ВВП, США витратили лише 1,5% на імпорт цифрових послуг, що становить меншу частку, ніж у більшості інших країн. Люксембург виявився лідером за цим показником, витративши еквівалент 99,8% свого ВВП на імпорт цифрових послуг. Водночас, Люксембург є чистим експортером цифрових послуг, що ста-

новить понад 98 млрд дол. США., що є еквівалентом 134% ВВП. Торгові потоки цифрових послуг також мають вагомое економічне значення для країн, що розвиваються. У 2020 р. такий експорт становив 36% ВВП у Сінгапурі, 30% в Ангільї та 27% на Сейшельських островах. Однак вартість основних торгових потоків у цих країнах була нижчою у 2020 р., ніж у 2019 році (табл. 2) [6].

Після спалаху пандемії коронавірусної хвороби в 2019 р. феномен електронної торгівлі зазнав значного зростання популярності. Введення жорстких карантинних заходів, відомих як «залишатися вдома» (stay-at-home orders), обмежило можливість людям покидати свої домівки, за винятком необхідних дій, таких як фізичні вправи, закупівля продуктів та виконання необхідних справ. У зв'язку з цим, для зменшення ризику зараження КОВІД -19 під час покупок споживачі все більше звертаються до онлайн-платформ для здійснення своїх покупок. Ці зміни у поведінці споживачів призвели до значного розширення ринку електронної торгівлі на глобальному рівні. Глобальні онлайн-транзакції на кінець квітня 2020 р. зросли на 42,8% порівняно з 2019 р. [12]. Наприклад, в Японії, відразу після введення коронавірусних обмежень на початку 2020 р., продажі на найбільших платформах електронної комерції (Rakuten, Amazon, Yahoo) показали помітні темпи зростання: на 7% у січні, на 13% у лютому та на 14% у березні 2020 р. порівняно з відповідними місяцями 2019 р. [13]. У другому кварталі 2020 р. в Латинській Америці спостерігалось подвоєння щоденного обсягу продажів товарів на онлайн- платформі Mercado Libre порівняно з аналогічним періодом 2019 р. У той же час, африканська електронна комерційна платформа Jumia збільшила обсяг продажів на 50% протягом перших шести місяців 2020 р. [14]. Однак вплив пандемії був різним у різних галузях, деякі сектори, такі як супермаркети та спортивне обладнання, зафіксували зростання онлайн-трафіку більш ніж на 20% у період з січня по жовтень 2020 р., тоді як інші, такі як мода та розкіш, зафіксували спад [1].

Таблиця 1

Глобальний експорт цифрових послуг, які можна надавати віддалено через мережі ІТ-технологій, 2020

РЕГІОН	Експорт послуг з цифровою доставкою			Експорт ІТ-послуг		
	млн. дол. США	Зміна в 2019-20 рр. (у %)	Частка у експорті послуг (у %)	млн. дол. США	Зміна в 2019-20 рр. (у %)	Частка у експорті послуг (у %)
Світ, в цілому	3 167 587	-1,8	63,6	676 225	6	13,6
Африка	27 748	-5,1	33,6	5 962	-2	7,2
Азія	806 640	1,7	-	-	-	-
Центральна і південна Азія	163 612	3,7	69,6	71 885	4,9	30,6
Східна і південно-східна Азія	376 412	2,4	58,4	-	-	-
Європа	180 422	-2,7	57,6	25 763	-3,2	8,2
Латинська Америка і Кариби	1 665 072	-3,9	66,3	382 686	5,2	15,2
Північна Америка	52 629	1	75,1	58 318	9,3	7,4
Океанія	20 651	-6,7	32,9	4 591	4,7	8,7
Розвинені регіони	2 436 427	-2,6	68,1	474 101	6,3	13,3
Регіони, що розвиваються	576 785	-0,7	51,2	143 090	3,6	12,7
Найменш розвинені країни	7 382	-9	22,4	1 819	-22,3	5,5

Джерело: [6]

Таблиця 2

Торгівля послугами з цифровою доставкою в країнах-лідерах, 2020 р.

Імпорт послуг з цифровою доставкою								
За обсягами				Місце	За % від ВВП			
	млн. дол. США	% зміни	% ВВП			% ВВП	млн. дол. США	% зміни
США	317 625	3,0	1,5	1	Люксембург	99,8	73 084	-1,4
Ірландія	280 744	-10,1	66,9	2	Мальта	84,5	12 031	8,8
Німеччина	183 443	0,5	4,8	3	Ірландія	66,9	280 744	-10,1
Сполучене Королівство	146 312	-4,0	5,4	4	Сінгапур	31,6	106 919	-2,1
Китай	139 610	8,9	0,9	5	Кіпр	27,3	6 459	22,7
Франція	135 269	-4,4	5,2	6	Сейшели	27,0	318	-17,4
Японія	133 278	1,9	2,6	7	Ангільї	16,3	50	-23,9
Нідерланди	124 037	-35,3	13,6	8	Сент Кітс і Невіс	15,8	139	-20,6
Сінгапур	106 919	-2,1	31,6	9	Аруба	14,9	340	-15,7
Швейцарія	88 098	3,2	11,7	10	Домініка	14,7	72	-29,2
Експорт послуг з цифровою доставкою								
За обсягами				Місце	За % від ВВП			
	млн. дол. США	% зміни	% ВВП			% ВВП	млн. дол. США	% зміни
США	533 093	0,8	2,5	1	Люксембург	134,1	98 277	-1,9
Сполучене Королівство	286 701	-2,8	10,6	2	Ірландія	58,2	244 152	9,7
Ірландія	244 152	9,7	58,2	3	Мальта	58,1	8 273	-1,8
Німеччина	203 657	0,1	5,4	4	Сінгапур	36,2	122 274	-2
Індія	154 775	4,63	5,8	5	Кіпр	36,2	8 548	20,2
Китай	154 375	7,5	1,0	6	Ангільї	30,0	92	-6,5
Франція	142 942	-8	5,5	7	Сейшели	27,1	320	-10,9
Нідерланди	126 809	-33,9	13,9	8	Бельгія	14,5	74 763	-1,1
Сінгапур	122 274	-2	36,2	9	Нідерланди	13,9	126 809	-33,9
Японія	114 741	-2,5	2,3	10	Гонконг	11,3	39407	-3,3

Джерело: [6]

Пандемія спричинила перехід економіки регіону ЄС в онлайн-режим і прискорила процес створення єдиного цифрового ринку. Зокрема, до трьох чвертей європейських працівників бажають продовжувати працювати дистанційно у майбутньому, а цифрові мережі доставляють відео для 141 мільйона європейців, які підписалися на послуги потокового відтворення («стрімінг сервіси») для розваг. Крім того, обсяг фізичних товарів, замовлених онлайн компаніями та споживачами, зросла на 58% в 2020 р. Ці трансформації глибоко впливають на структуру європейської економіки та є значущими базисними факторами для розвитку продуктивності праці [15].

Пандемія КОВІД-19 спричинила прискорення довгострокової тенденції до цифрових замовлень як на внутрішньому ринку, так і на зовнішніх ринках, що призвело до трансформації процесів продажу як між підприємствами, так і між споживачами. Це стало можливим завдяки значному зростанню роздрібних онлайн-продажів і розширенню цифрових ринків [16].

Можливість цифрового надання послуг відіграла суттєву роль у стійкості міжнародної торгівлі під час пандемії КОВІД-19. Якщо умови трансграничної мобільності, необхідні для надання туристичних та інших послуг виступали чинниками їх скорочення, то експорт цифрових послуг, таких як ІТ- консалтинг, продовжував зростати [17].

Під час збоїв, спричинених пандемією КОВІД-19 особливо швидко зростали цифрові послуги, які можна надавати віддалено через комп'ютерні мережі. Їх частка в загальному експорті послуг на три-чотири відсотки перевищує рівень до пандемії. Значне зростання ролі таких послуг після 2020 р. можна побачити на рис. 1.

Хоча пандемія і стимулювала зростання частки цифрових послуг в усіх регіонах, масштаб цих змін був різним. Північна Америка, де відсоток торгівлі послугами з цифровою доставкою був найвищим і до 2020 р., КОВІД-19 спричинив подальше стрімке зростання (див. рис. 1, то в країнах Західної Європи таке зростання мало обмежений характер. Натомість, швидке зростанням темпів цифрової торгівлі в Південній і Східній Азії поступово наближають їх рівень цифровізації до аналогічного показника в Західній Європі. Досить швидкими були темпи цифровізації торгівлі і в регіонах Східної Європи і Центральної Азії, Північної Африки і Близького Сходу, а також Латинської Америки і Карибів, але їхні показники все ще варіюються в межах 30–40%, що відчутно нижче середньосвітового показника. У той час як Південна Азія є беззаперечним лідером з точки зору ІКТ-послуг у відсотковій частці торгівлі послугами (26% у 2020–2022 рр.) [18]. Східна Азія та Тихоокеанський регіон лідирують за часткою експорту ІКТ-товарів у загальному ек-

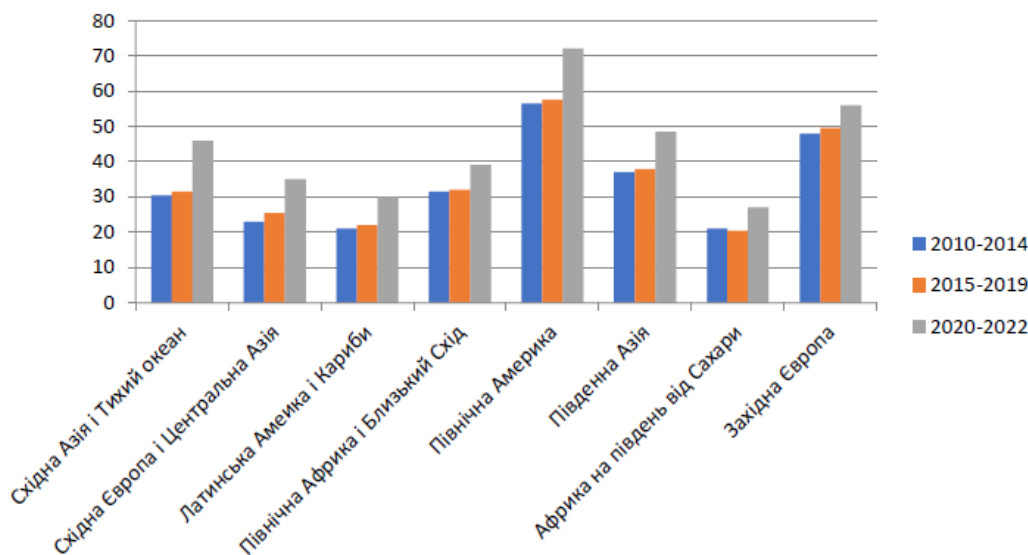

Рис. 1. Експорт торгівлі послугами з цифровою доставкою в 2010–2022 рр., % від торгівлі регіону

Джерело: складено автором на основі [18]

порті товарів, враховуючи розмір і панування Китаю, Кореї та Японії.

Натомість, регіон Африки на південь від Сахари залишається позаду як по абсолютним, так і по відносним показникам приросту, більше того, він був єдиним регіоном, де відносні значення цифрової торгівлі скорочувались в 2015–2019 рр. Хоча частка цифрової торгівлі в регіоні і зростає до 27% у 2020–2022 рр. з 22,5% у 2010–2014 роках, це значно менше показника розвинених регіонів, наприклад, Північної Америки, чия частка підвищилась до понад 70% у 2020–2022 рр. з менш ніж 60% у 2010–2014 р.). Це ще раз підтверджує необхідність для таких країн інвестувати в використання цифрової торгівлі – чи то шляхом зниження витрат на підключення, чи розширення доступу до швидших мереж із високою пропускнуною спроможністю, серед інших заходів політики та розвитку. Загальний негативний вплив пандемії коронавірусу для світової економіки супроводжувався окремими позитивними аспектами, зокрема, виявив можливість нових методів надання послуг та ведення бізнесу, що базуються на використанні електронної комерції та інших цифрових засобів. Програми для відеоконференцій дозволили віддалено отримувати освіту та здійснювати робочі зустрічі, а мобільні додатки спрощували процеси доставки їжі, продуктів та медикаментів. Проте ці переваги не були доступними однаково в усіх регіонах світу. Прогалини в технологічному оснащенні, інфраструктурі та кваліфікаціях, зокрема в найменш розвинених країнах, підкреслили потребу у підтримці підприємств у розумінні можливостей цифрової трансформації. Наприклад, низька щільність мережі пошти Камбоджі також була обмежувальним фактором, оскільки менше 5% трафіку електронної комерції країни оброблялося поштовими службами, що різко контрастує із середнім глобальним показником у 70% [19].

Висновки. Отже, спалах епідемії КОВІД-19 спровокував масштабну реструктуризацію світової торгової системи та прискорив тенденцію до деглобалізації світової торгівлі. В таких умовах вже існуючий на момент розгортання пандемії тренд на зростання значення цифрових технологій у міжнародній торгівлі отримав додатковий імпульс для його швидкого прискорення та виходу глобалізації на новий етап розвитку. Пандемія КОВІД-19 спонукала підприємства та індивідуальних акторів МЕН до активізації та розширення використання цифрових технологій, що призвело до зростання попиту як на продукти, так і на ІКТ послуги. ІКТ відіграли ключову роль у забезпеченні безперебійного функціонування значної частини сектору послуг незважаючи на глибокі економічні турбуленції, викликані пандемією. Пандемія також показала важливість збільшення інвестицій у засоби електронної комерції, оскільки здатність отримати вигоду від зростання цифрової торгівлі значно відрізнялася через відмінності в доступі до інтернету та підключенні, цифрових навиках і розвиненій поштовій інфраструктурі в різних регіонах світу. Електронна торгівля пом'якшила негативний вплив КОВІД-19 на міжнародну торгівлю, водночас, пандемія призвела до подальшого збільшення розриву між найбільш і найменш розвиненими країнами у сфері експорту цифрових послуг. Спостерігається значний прогрес у впровадженні цифрової торгівлі в країнах з низьким рівнем розвитку, проте для зміцнення потенціалу цих країн необхідна додаткова підтримка. Після кризового пандемійного періоду у світовій економіці, цифрова торгівля відкриває нові можливості для світової економіки загалом, і країн, що розвиваються, зокрема. Для зменшення цифрового розриву та максимізації її переваг і успіхів у країнах з низьким рівнем розвитку необхідне інноваційне мислення, взаємодія та міцне технічне і фінансове партнерство.

Список використаних джерел:

1. Karishma B., Raga S. Digital Trade for Post-COVID Recovery and Resilience in the Commonwealth. International Trade Working Paper, 2021. URL: https://production-new-commonwealth-files.s3.eu-west-amazonaws.com/migrated/inline/ITWP%202021_04_UPDF.pdf (дата звернення: 15.05.2024).
2. Feng H., Liping Q., Xun X. Has COVID-19 Changed China's Digital Trade? – Implications for Health Economics. Front. Public Health, 02 March 2022 Sec. Health Economics. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.831549>
3. Pinelopi K. Goldberg T. Growing Threats to Global Trade. International Monetary Fund, 2023. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2023/06/growing-threats-to-global-trade-goldberg-reed> (дата звернення: 15.05.2024).
4. Global e-commerce jumps to \$26.7 trillion, COVID-19 boosts online sales. UNCTAD, 2021. URL: <https://unctad.org/news/global-e-commerce-jumps-267-trillion-covid-19-boosts-online-sales> (дата звернення: 15.05.2024).
5. Ismail Y., Hirani H. Addressing the Gender Dimension of E-commerce: Towards a Holistic Analytical and Policy Framework. CUTS International, Geneva, 2021. P. 11. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/dtlecdc2023d7_en.pdf (дата звернення: 15.05.2024).
6. Pacts of the covid-19 pandemic on trade in the digital economy. UNCTAD Technical Notes on ICT for Development, No. 19. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/tn_unctad_ict4d19_en.pdf (дата звернення: 15.05.2024).
7. Digital Trade: Opportunities and Actions for Developing Countries. UNCTAD Policy Brief No. 92. DOI: <https://doi.org/10.18356/27082822-92>
8. eTrade Readiness Assessments of Land-Locked Developing Countries. UNCTAD, 2023. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/dtlstictmisc2019d8_en.pdf (дата звернення: 15.05.2024)
9. Impacts of the covid-19 pandemic on trade in the digital economy. UNCTAD, 2023. URL: <https://unctad.org/publication/impacts-covid-19-pandemic-trade-digital-economy> (дата звернення: 15.05.2024)
10. Trade data for 2020 confirm growing importance of digital technologies during COVID-19. UNCTAD, 2021. URL: <https://unctad.org/news/trade-data-2020-confirm-growing-importance-digital-technologies-during-covid-19> (дата звернення: 15.05.2024).
11. Nian L., Qian Y., Gu X., Li G. Digital technology, e-commerce, and economic inequality: The case of China. *International Review of Economics & Finance*, 2024. Vol. 91. P. 259–271. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.iref.2024.01.016>
12. Clement J. Coronavirus Global Online Traffic Impact as of April 2020. Statista, 2021. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2213624X23000019> (дата звернення: 15.05.2024).
13. Hayakawa K., Mukunoki H., Urata S. Can e-commerce mitigate the negative impact of COVID-19 on international trade? *JER* 74. 2023. P. 215–232. DOI: <https://doi.org/10.1007/s42973-021-00099-3>
14. Why Digital Trade Is Critical to the U.S. and Global Economies. US Chamber of Commerce, 2024. URL: <https://www.uschamber.com/international/trade-agreements/why-digital-trade-is-critical-to-the-u-s-and-global-economies> (дата звернення: 15.05.2024).
15. Köhler-Suzuki N. Mapping the EU's digital trade. A global leader hidden in plain sight?. Jacques Delors Institute, Policy Paper №292, July 2023. URL: https://institutdelors.eu/wp-content/uploads/2023/08/PP293_Maping-EU-digital-trade_Kholler-Suzuki.pdf (дата звернення: 15.05.2024).
16. Going Digital Toolkit. Paris: OECD, 2023. URL: <https://goingdigital.oecd.org> (дата звернення: 15.05.2024).
17. Digital Trade for Development. World Trade Organization, 2023. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/dtd2023_e.pdf (дата звернення: 15.05.2024).
18. Global Economic Diversification Index 2024. MBRSG & World Governments Summit, 2024. URL: <https://www.worldgovernmentssummit.org/events/2024> (дата звернення: 15.05.2024).
19. After the pandemic storms, digital trade offers LDCs rays of sunshine. OECD Development Matters, 2023. URL: <https://oecd-development-matters.org/2023/06/13/after-the-pandemic-storms-digital-trade-offers-ldcs-rays-of-sunshine/> (дата звернення: 15.05.2024).